

UCHWAŁA

Dnia 12 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Wiesław Kozielewicz (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)

SSN Barbara Skoczowska

Protokolant starszy inspektor sądowy Marta Brzezińska

przy udziale K. B. - prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej Komisji Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu Oddział w W.,
w sprawie **X. Y.** - sędziego Sądu Okręgowego w L. w stanie spoczynku, po rozpoznaniu w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej, na posiedzeniu w dniu 12 lutego 2025 r., zażalenia Naczelnika Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w W. Instytutu Pamięci Narodowej wniesionego na niekorzyść na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 2023 r., sygn. akt I ZI 55/22, w przedmiocie odmowy zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej

podjął uchwałę:

uchwalił:

I. zaskarżoną uchwałę utrzymuje w mocy;

II. kosztami postępowania odwoławczego obciąża Skarb Państwa.

Zbigniew Korzeniowski Wiesław Kozielewicz Barbara Skoczowska

UZASADNIENIE

Prokurator Instytutu Pamięci Narodowej - Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w W. (dalej: prokurator IPN), skierował do Sądu Najwyższego – Izby Odpowiedzialności Zawodowej wniosek o zezwolenie

na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziego Sądu Okręgowego w L. w stanie spoczynku – X. Y..

W uzasadnieniu wniosku wskazano, że prokurator IPN zmierza do postawienia X. Y. zarzutu popełnienia przestępstwa polegającego na tym, że: w dniu 10 listopada 1982 roku w W., jako funkcjonariusz państwa komunistycznego - podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w W., nie dopełnił ciążących na nim obowiązków w zakresie rzetelnej oceny zgromadzonego w sprawie [...] materiału dowodowego i dokonując ich dowolnej i niekorzystnej dla podejrzanego oceny, wszczął w trybie doraźnym śledztwo przeciwko M. R., przedstawił wymienionemu zarzut popełnienia przestępstwa z art. 48 ust 2,3 i 4 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (Dz. U. Nr 29, poz. 154), a następnie zastosował wobec podejrzanego środki zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres trzech miesięcy, podczas gdy zebrany materiał dowodowy, treść zakwestionowanych wydawnictw, nie dawał podstaw do przyjęcia, że zakwestionowane u M. R. ulotki „Uszczęśliwianie na siłę” oraz „Prawda o socjalizmie państwowym” zawierały fałszywe informacje mogące nadto wywołać niepokój publiczny lub rozruchy, na skutek czego bezprawnie pozbawił pokrzywdzonego wolności na okres powyżej dni 7, czym dopuścił się poważnej represji politycznej polegającej na fizycznej izolacji osoby uznanej przez ówczesną władzę za przeciwnika politycznego, a także naruszył prawa człowieka do wyrażania swoich przekonań politycznych i opinii dotyczących życia społecznego, których respektowanie wynikało z ratyfikowania 18 marca 1977 roku przez Sejm PRL Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, wyczerpując tym działaniem znamiona zbrodni komunistycznej, a także zbrodni przeciwko ludzkości, tj. czynu z art. 231 § 1 k.k. i art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 1 k.k. i w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (dalej: ustawa o IPN).

W piśmie z 2 marca 2023 r. sędzia X. Y. wniósł o zawieszenie postępowania „do czasu rozstrzygnięcia przez Trybunał Konstytucyjny wniosku Prezydenta RP o zbadanie konstytucyjności przepisów nowelizujących ustawę o Sądzie Najwyższym”.

Niezależnie od powyższego, wniósł o podjęcie uchwały odmawiającej wyrażenia zgody na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej wobec zaistnienia ujemnych przesłanek procesowych w postaci braku znamion czynu zabronionego oraz działania na rozkaz przełożonego wojskowego.

W wyniku rozpoznania wniosku Instytutu Pamięci Narodowej, Sąd Najwyższy 16 marca 2023 r., wydał uchwałę, w sprawie o sygn. akt I ZI 55/22, którą odmówił zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej X. Y. - sędziego Sądu Okręgowego w L. w stanie spoczynku.

Sąd Najwyższy orzekając w I instancji, ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 8 listopada 1982 r. funkcjonariusze KW MO w K. dokonali przeszukać m.in. w miejscach użytkowanych przez M. R. W altance znajdującej się na terenie ogródków działkowych ujawnili i zabezpieczyli maszynę do pisania, powielacz, kalki maszynowe, papier maszynowy oraz znaczną ilość ulotek, po czym dokonano zatrzymania M. R. i jego przesłuchania (notatki urzędowe, k. 31 i 32; protokół przeszukania, k. 33; notatka urzędowa, k. 35, karta zatrzymania, k. 36; protokół przesłuchania podejrzanego, k. 39).

W dniu 10 listopada 1982 r. X. Y., pełniący funkcję podprokuratora Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w W., wszczął w trybie doraźnym śledztwo o sygnaturze [...] (postanowienie o wszczęciu śledztwa, k. 73), a następnie przedstawił M. R. zarzut tego, że w okresie od 1 maja do 6 listopada 1982 r. w O., używając druku, sporządził w celu rozpowszechnienia, ulotki zawierające nieprawdziwe wiadomości o sytuacji społeczno-politycznej w kraju, mogące wywołać niepokój publiczny lub rozruchy m.in. zatytułowane „Prawda o socjalizmie państwowym - Solidarność żyje” oraz „Uszczęśliwianie na siłę”, a następnie ulotki te rozpowszechniał na terenie miasta, tj. przestępstwa z art. 48 ust 2,3 i 4 z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (postanowienie o przedstawieniu zarzutów, k. 74).

X. Y. jako podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w W. dokonał następnie przesłuchania M. R. w charakterze podejrzanego (protokół przesłuchania podejrzanego, k. 75) i zastosował w dniu 10 listopada 1982 r. wobec podejrzanego

środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres trzech miesięcy (postanowienie o tymczasowym aresztowaniu, k. 77).

W dniu 27 listopada 1982 r. X. Y. wydał postanowienie o zamknięciu śledztwa (postanowienie o zamknięciu śledztwa, k. 84), a następnie, w dniu 30 listopada 1982 r. sporządził akt oskarżenia przeciwko M. R. (akt oskarżenia, k. 86).

W sporządzonej przez X. Y. „karcie udziału w postępowaniu sądowym” dokonał on wpisu „wniosek: 3 lata pozb. wolności i pozb. praw publ. na 2 lata przepadek dowodów rzeczowych”. Na tejże karcie widnieje rozkaz przełożonego X. Y. „żądać: 4 lata pozbawienia wolności + 3 lata pozb. praw publ. 9.12.82”. Pod powyższą ówczesny podprokurator dokonał kolejnego wpisu „w związku z uchyleniem przez Sąd 28.XII.1982 trybu doraźnego, wnosilem o wymierzenie oskarżonemu kary 2 lat pozb. wolności”. Po streszczeniu przebiegu sprawy dokonano adnotacji przełożonego „zgoda 29.12.82”.

Podczas rozprawy w dniu 28 grudnia 1982 r. przed Sądem [...] Okręgu Wojskowego w sprawie o sygn. akt [...] X. Y. wniósł o wymierzenie oskarżonemu kary dwóch lat pozbawienia wolności (protokół rozprawy głównej, k. 91 v).

Wyrokiem z dnia 28 grudnia 1982 r., sygn. akt [...], Sąd [...] Okręgu Wojskowego skazał oskarżonego na karę dwóch lat pozbawienia wolności z warunkowym jej zawieszeniem na okres 3 lat (wyrok Sądu [...] Okręgu Wojskowego z dnia 28 grudnia 1982 r., sygn. akt [...], k. 96).

Pismem z 27 marca 2023 r., zażalenie na uchwałę z 16 marca 2023 r., wywiódł Naczelnik Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w W. Instytucie Pamięci Narodowej, zaskarżając ją w całości.

Skarżący podniósł w zażaleniu następujące zarzuty:

- obrazę prawa materialnego, a mianowicie art. 4 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tekst jednolity Dz. U. z 2023, poz. 102), poprzez błędne uznanie, że ściganie zbrodni komunistycznej będącej przedmiotem wniosku uległo przedawnieniu, co przy niedostatecznym, zdaniem Sądu, wykazaniu, że czyn

ten zawierał również znamiona zbrodni przeciwko ludzkości uniemożliwia wyrażenie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziego w stanie spoczynku X. Y., podczas gdy prawidłowa analiza przepisów regulujących terminy przedawnienia ścigania zbrodni komunistycznych zawartych w ustawach: z dnia 19 kwietnia 1969 r. kodeks karny (Dz.U. Nr 13 poz. 94 z późniejszymi zmianami), z dnia 6 czerwca 1997 r. kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 z późniejszymi zmianami), z dnia 20 marca 1997 r. przepisy wprowadzające kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 554) i z dnia z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tekst jednolity Dz.U. z 2023 r., poz. 102) prowadzi do wniosku, że ściganie czynu będącego przedmiotem wniosku o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziego w stanie spoczynku X. Y., nie ustało nawet przy założeniu, że czyn nie wyczerpywał znamion zbrodni przeciwko ludzkości;

- błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia poprzez uznanie, że objęty wnioskiem czyn nie wyczerpuje znamion zbrodni przeciwko ludzkości, podczas gdy prawidłowa ocena materiału dowodowego prowadzi do wniosku, że X. Y. podejmując działania realizujące represyjną politykę niedemokratycznego państwa wobec pokrzywdzonego poprzez oczywiście bezzasadne i całkowicie dowolne działanie w zakresie przypisania odpowiedzialności karnej M. R. i w konsekwencji bezprawne pozbawienie wolności pokrzywdzonego, wyczerpał swoim działaniem nie tylko znamiona zbrodni komunistycznej ale i zbrodni przeciwko ludzkości w rozumieniu art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tekst jednolity Dz. U. 2023, poz. 102);

- obrazę prawa procesowego, a mianowicie art. 424 § 1 k.p.k. mającą wpływ na treść orzeczenia w poprzez nie wskazanie w uzasadnieniu postanowienia wszystkich istotnych okoliczności stanowiących podstawę wydania orzeczenia poprzez nie wskazanie czy X. Y. wyczerpał swoim działaniem dyspozycję czynów w rozumieniu art. 231 § 1 k.k. i art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 1 k.k. i w zw. z art. 2 ust. 1 Ustawy z 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz nie wskazanie na jakich

przesłankach Sąd oparł twierdzenie, że doszło do przedawnienia ścigania zbrodni komunistycznej w rozumieniu art. 231 § 1 k.k. i art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 1 k.k. i w zw. z art. 2 ust. 1 Ustawy z 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tekst jednolity Dz. U. 2023, poz. 102).

Podnosząc te zarzuty skarżący wniósł o uchylenie uchwały w całości i przekazanie sprawy Izbie Odpowiedzialności Zawodowej Wydziałowi I Sądu Najwyższego do ponownego rozpoznania.

W piśmie z 26 kwietnia 2023 r., stanowiącym odpowiedź na zażalenie, X. Y. wskazał, że zażalenie jest oczywiście bezzasadne, albowiem Sąd Najwyższy wydając zaskarżoną uchwałę, odmawiającą wyrażenia zgody na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej, nie dopuścił się ani obrazy prawa materialnego, ani też obrazy prawa procesowego, jak również nie popełnił żadnego błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę rozstrzygnięcia w sprawie. Wskazał na prawidłowość ustaleń faktycznych i prawnych poczynionych przez Sąd I instancji. Zdaniem X. Y. materiał dowodowy przedłożony przez IPN nie wskazywał na dostatecznie uzasadnione podejrzenie, że sędzia objęty wnioskiem, będący wówczas podprokuratorem wojskowym, podejmował decyzje procesowe wbrew zgromadzonemu materiałowi dowodowemu. Nie zgodził się z porównaniem przypisanych mu czynów do zachowań hitlerowskich zbrodniarzy wojennych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie jest zasadne. Zaskarżona uchwała nie jest niezgodna z prawem. Oceny tej nie podważają przyczyny odwoławcze z art. 438 pkt 1a, 2 i 3 k.p.k. w związku z art. 80 § 2c i art. 128 ustawy z 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych.

I

W sprawie nie decydowało przedawnienie, gdyż czyn nie był przestępstwem.

We wniosku o zezwolenie na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej zarzucono X. Y. popełnienie czynu o znamionach zbrodni komunistycznej, a

także zbrodni przeciwko ludzkości, tj. czynu z art. 231 § 1 k.k. i art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 1 k.k. i w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Skarżący ma rację, że zbrodnia komunistyczna nie podlega przedawnieniu. Ustawa z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (dalej „ustawa IPN”) w art. 4 ust. 1 pkt 2 stanowi, że zbrodnie komunistyczne niebędące zbrodniami wojennymi lub zbrodniami przeciwko ludzkości nie ulegają przedawnieniu.

Sąd pierwszej instancji nie stwierdził inaczej. W sprawie należy odróżnić czyn od przedawnienia. Czyn stanowiący zbrodnię komunistyczną oraz zbrodnię przeciwko ludzkości, określa prawo krajowe a także międzynarodowe.

Odmowa wyrażenia zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziego w stanie spoczynku X. Y. nie wynika zasadniczo z przedawnienia, a tylko ze stwierdzenia, iż przedstawiony przez wnioskodawcę materiał dowodowy nie pozwala na powzięcie dostatecznie uzasadnionego podejrzenia, że pełniąc funkcję prokuratora dopuścił się zbrodni komunistycznej, będącej jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości. Wstępne zdanie Sądu pierwszej instancji w uzasadnieniu zaskarżonej uchwały, wskazuje, że Sąd miał na uwadze także zbrodnię komunistyczną, a nie tylko zbrodnię przeciwko ludzkości.

Wraz z uregulowaniem odpowiedzialności za zbrodnie komunistyczne w systemie prawa mógł powstać problem przedawniania, a w szczególności kwestia czy zbrodnia komunistyczna mogła obejmować zwykłe przestępstwa, których karalność uległa wcześniej przedawnieniu. Co do zasady odpowiedź jest pozytywna.

Zgodnie z Konstytucją RP zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości nie podlegają przedawnieniu, co może wywoływać wątpliwość czy inne zbrodnie podlegają przedawnieniu (art. 43 ustawy zasadniczej *a contrario*).

Zbrodnia komunistyczna jest zbrodnią kwalifikowaną, tak jak zbrodnie wymienione w ustawie zasadniczej, ze względu na sprawców, czyli osoby, które jej popełniały, szczególny sposób działa oraz cel stosowania represji lub innych form

naruszania praw człowieka. Zachowana jest zasada, że nie ma zbrodni bez przestępstwa określonego w ustawie (*nullum crimen sine lege*). Zbrodnią komunistyczną są czyny stanowiące przestępstwa według polskiej ustawy karnej obowiązującej w czasie ich popełnienia – art. 2 ustawy o IPN. Nie przedawniają się zatem przestępstwa, które są częścią zbrodni komunistycznej. Z drugiej strony nie ma zbrodni komunistycznej bez kwalifikowanego naruszenia prawa. Przestępstwa z ustawy karnej składają się wówczas na szczególne zbrodnie, czyli także na zbrodnię przeciwko ludzkości. Nie ma wówczas problemu przedawnienia czynów stanowiących przestępstwa według polskiej ustawy karnej obowiązującej w czasie ich popełnienia, jeśli te przestępstwa składają się na zbrodnię komunistyczną i zbrodnię przeciwko ludzkości. Występuje wówczas związek faktyczny i prawny zbrodni komunistycznej ze zbrodnią przeciwko ludzkości. Nie przedawnia się zbrodnie komunistyczna kwalifikowana we wniosku także jako działania wypełniające znamiona zbrodni przeciwko ludzkości. Wówczas przestępstwa takie jak z art. 231 § 1 k.k. i art. 189 § 2 k.k., nie mogą być wyłączone z przedawnienia karalności (art. 101 k.k.), jeśli nie ma podstaw do stwierdzenia, że nie składają się na zbrodnię komunistyczną i zbrodnię przeciwko ludzkości. Natomiast gdy nie ma zbrodni komunistycznej i zbrodni przeciwko ludzkości, to przestępstwa te podlegają przedawnieniu karalności.

Taki też jest w istocie sens zaskarżonej uchwały w odniesieniu do przedawnienia. Czyny opisane we wniosku o uchylenie immunitetu, kwalifikowane jako przestępstwa z art. 231 § 1 i art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 1 k.k. i w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o IPN, zostały ujęte jako część zbrodni komunistycznej. Sąd pierwszej instancji ocenił negatywnie wniosek ze względu na brak zbrodni przeciwko ludzkości. Uchwała obejmuje także zbrodnię komunistyczną.

II

Zarzuty procesowe nie są zasadne z następujących przyczyn.

Zgodnie z art. 455a k.p.k. nie można uchylić wyroku z tego powodu, że jego uzasadnienie nie spełnia wymogów określonych w art. 424 k.p.k. Zarzut zażalenia

dotyczący uzasadnienia zaskarżonej uchwały nie jest zatem podstawą do uchylenia zaskarżonej uchwały.

Nie jest uprawnione przepisywanie Sądowi pierwszej instancji w zażaleniu, że stwierdził w uzasadnieniu zaskarżonej uchwały, iż działanie X. Y. wyczerpywało znamiona zbrodni komunistycznej z art. 231 § 1 k.k. i art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 1 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy o IPN i jedynie stwierdzenie negatywnej przesłanki procesowej z art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. nie pozwala na podjęcie uchwały o zezwoleniu na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej.

Sąd pierwszej instancji nie odwołał się do art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. Podstawą wniosku były kwalifikowane zbrodnie nie podlegające przedawnieniu. Skoro Sąd nie stwierdził zbrodni kwalifikowanej, to ze względu na okresy przedawnienia karalności przestępstw z art. 101 k.k. w zw. z art. 189 § 2 k.k. i art. 231 § 1 k.k. nie było konieczności prowadzenia postępowania w szczególnym postępowaniu immunitetowym tylko w tym zakresie (art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. w zw. z art. 80 ust. 2c ustawy z 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych). Przestępstwa te przedawniłyby się nawet gdyby założyć, iż zostały popełnione, lecz nie można tego stwierdzić w tej sprawie (o czym niżej). Podstawą zaskarżonej uchwały jest zatem stwierdzenie o braku uzasadnionego podejrzenia popełnienia zbrodni komunistycznej, będącej jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości i dlatego z tej przyczyny nie został uchylony immunitet.

Przedmiotem sprawy są kwalifikowane zbrodnie, dlatego wobec stwierdzenia braku zbrodni przeciwko ludzkości, Sąd pierwszej instancji nie musiał rozstrzygać o popełnieniu przestępstw z art. 231 § 1 k.k. i 189 § 2 k.k., gdy poprzestał na zasadnym stwierdzeniu, że materiał dowodowy nie pozwala na powzięcie uzasadnionego podejrzenia, iż X. Y. dopuścił się zbrodni komunistycznej, będącej jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości.

Zarzut braku analizy zbrodni komunistycznej w uzasadnieniu zaskarżonej uchwały nie ma decydującego znaczenia na etapie odwoławczym, gdyż wniosek o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej, nie przedstawia materiału, który uzasadniałby stwierdzenie popełnienia zbrodni komunistycznej.

Sąd odwoławczy aprobuje argumentację zaskarżonej uchwały, że postępowanie prokuratora X. Y. nie było niezgodne z prawem, co odnosi się również co zarzucanej mu zbrodni komunistycznej.

Nie jest zasadne twierdzenie zażalenia, iż w tej sprawie wystarcza uprawdopodobnienie, że prokurator X. Y. popełniając opisany we wniosku czyn brał świadomie udział w prześladowaniach ze względów politycznych (...).

Sędzia w stanie spoczynku X. Y. nie zgadzał się z tymi zarzutami, twierdząc, że nie popełnił żadnego przestępstwa, działał zgodnie z prawem i obowiązkiem służbowym (odpowiedź na zażalenie z 26 kwietnia 2023 r., wcześniej pismo – wniosek sędziego z 2 marca 2023 r.).

Przedstawiony w sprawie materiał nie uprawnia twierdzenia, że działanie prokuratora X. Y. naruszało prawo, dlatego nie ma też podstaw do zmiany zaskarżonej uchwały.

Skarżona uchwała została podjęta przed uchwałą Izby Odpowiedzialności Zawodowej Sądu Najwyższego z 23 września 2023 r., sygn. akt II ZZP 2/22.

Zgodnie z tezą II -gą uchwały „*Pojęcie "zbrodni przeciwko ludzkości", o jakim mowa w art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2021 r. poz. 177), obejmuje także jednokrotne zachowanie sędziego, nawet związane z jego orzekaniem, stanowiące zbrodnię komunistyczną, określoną w art. 2 ust. 1 powołanej ustawy, jeżeli zostało popełnione jako element rozległego i świadomego prześladowania z powodu przynależności osób prześladowanych do określonej grupy narodowościowej, politycznej, społecznej, rasowej lub religijnej, a sędzia ten co najmniej aprobował taki sposób realizacji polityki władz państwa i brał tym samym świadomie czynny udział w prześladowaniach*”.

Uchwała może stanowi podstawę do wykładni i stosowania prawa także w odniesieniu do prokuratorów, gdy popełniali zbrodnie sądowe, choć ich sytuacja ustrojowo i systemowo nie była tożsama z sytuacją sędziów, zwłaszcza prokuratorów

wojskowych, na co zwrócił uwagę Sąd w zaskarżonej uchwale i sędziego w stanie spoczynku, w odpowiedzi na wniosek.

W tej sprawie Sąd I instancji zasadnie uznał racje sędziego w stanie spoczynku i nie uwzględnił zarzutów wniosku o zezwolenie na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej. Przede wszystkim gruntownie ustalił i ocenił działania X. Y. jako podprokuratora w sprawie M. R. Sąd nie stwierdził, iżby działanie było niezgodne z prawem (str. 7 i nast. uzasadnienia zaskarżonej uchwały). Ustalenia te i ich ocena mają znaczenie także w odniesieniu do zarzutu braku rozważenia popełnienia zbrodni komunistycznej. Wszak Sąd I instancji jednoznacznie stwierdził, iż prokurator nie traktował oskarżonego jako przeciwnika politycznego. Zażalenie odwołuje się do szeregu nieprawości jakie wystąpiły w okresie stanu wojennego, jednak w tej sprawie ocenie podlegało indywidualne zachowanie prokuratora. Na podstawie materiału przedstawionego we wniosku nie można uznać, iżby sędzia, będący ówczesnie prokuratorem, aprobował lub tolerował działania skierowane wobec osób krytycznie nastawianych do władz Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Prokurator z uwagi na treść art. 269 § 1 k.p.k. z 1969 r., stawiając zarzut popełnienia czynu musiał ocenić, czy zachodzą dostateczne podstawy dla przedstawienia zarzutów. Prokurator, który może poprzestać na dostatecznych podstawach do przedstawienia zarzutów, działa w granicach prawa. Procedura nie wyklucza błędu prokuratora, na etapie wszczynania postępowania i przedstawiania zarzutów. Błąd wyłącza też odpowiedzialność na podstawie prawa karnego materialnego. Prokurator X. Y. mógł się mylić co do popełnienia przestępstw wskazanych we wniosku. Nie decydował ostatecznie o sprawstwie i winie. Zadaniem prokuratora było też prowadzenie postępowania i stosowanie aresztu, co oznacza, że działanie może być oceniane jako niewłaściwe, ale nie jako bezprawne pozbawienie wolności z przekroczeniem uprawnień, zwłaszcza, gdy nad prokuratorem była kontrola instancyjna oraz sądowa. O sprawstwie i winie decydował Sąd.

Należy rozróżnić zadania i funkcję prokuratora w postępowaniu karnym od zadań i roli sędziego w rozstrzyganiu sprawy karnej. Odmienność ta ujawnia się

w orzecznictwie Izby Odpowiedzialności Zawodowej w sprawach o uchylenie immunitetu sędziemu orzekającemu w stanie wojennym (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 5 października 2023 r., sygn. I ZI 22/22) i w sprawie o uchylenie immunitetu prokuratorowi prowadzącemu sprawy o czyny z dekretu o stanie wojennym (por. choćby uchwały Sądu Najwyższego z 23 maja 2024 r., I ZI 78/23 i z 28 sierpnia 2024 r., I ZI 44/22).

Zarzuty procesowe zażalenia nie podważają podstawy faktycznej zaskarżonej uchwały. Nie ma zatem podstaw do stwierdzenia działania niezgodnego z prawem, a więc również zbrodni komunistycznej i zbrodni przeciwko ludzkości.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy uchwalił jak w sentencji.

[M. T.]

[r.g.]

Zbigniew Korzeniowski Wiesław Koziół Barbara Skoczowska